EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

6. juuli 2010 *

Kohtuasjas C-428/08,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Rechtbank's-Gravenhage (Madalmaad) 24. septembri 2008. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. septembril 2008, menetluses

Monsanto Technology LLC

versus

Cefetra BV,

Cefetra Feed Service BV,

Cefetra Futures BV,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

Alfred C. Toepfer International GmbH,

menetluses osales**:**

Argentina riik,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, E. Levits, kohtunikud A. Borg Barthet, J. Malenovský, U. Lõhmus ja L. Bay Larsen (ettekandja),

kohtujurist: P. Mengozzi,
kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikus menetluses ja 15. detsembri 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– Monsanto Technology LLC, esindajad: *advocaat* W. A. Hoyng ja *advocaat* F. W. E. Eijsvogels,

– Cefetra BV, Cefetra Feed Service BV, Cefetra Futures BV ja Alfred C. Toepfer International GmbH, esindajad: *advocaat* J. J. Allen ja *advocaat* H. H. Speyart van Woerden,

– Argentina riik, esindajad: *avocat* B. Remiche, ning *advocaat* M. Roosen ja *advocaat* V. Cassiers,

– Itaalia valitsus, esindaja: I. Bruni, keda abistas *avvocato dello Stato* D. Del Gaizo,

– Madalmaade valitsus, esindajad: C. Wissels ja M. de Grave,

– Portugali valitsus, esindaja: L. Inez Fernandes,

– Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: S. Ossowski,

– Euroopa Komisjon, esindajad: H. Krämer ja W. Wils,

olles 9. märtsi 2010. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 1998. aasta direktiivi 98/44/EÜ biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse kohta (EÜT L 213, lk 13; ELT eriväljaanne 13/20, lk 395; edaspidi „direktiiv") artikli 9 tõlgendamist.

2 See taotlus esitati kahes kohtuvaidluses esiteks Monsanto Technology LLC (edaspidi „Monsanto") ja Cefetra BV, Cefetra Feed Service BV, Cefetra Futures BV (edaspidi koos „Cefetra") vahel, keda toetas menetlusse astuja Argentina riik, ning teiseks Monsanto ning Vopak Agencies Rotterdam BV (edaspidi „Vopak") ja Alfred C. Toepfer International GmbH (edaspidi „Toepfer") vahel seoses Argentinast pärineva sojajahu importimisega Euroopa Ühendusse aastatel 2005 ja 2006.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

3 Marrakechis 15. aprillil 1994 allkirjastatud ja nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80), heaks kiidetud Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu 1C lisas oleva intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (edaspidi „TRIPS-leping") artikli 27 „Patendi objekt" lõikes 1 on sisuliselt sätestatud:

– patentida võib iga leiutist, nii tooteid kui ka meetodeid, kõigist tehnikavaldkondadest, tingimusel et see on uus ning omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav;

– patendi taotlemisel või patendiõiguste kasutamisel ei ole oluline leiutise tegemise koht, tehnikavaldkond ega see, kas tooted on imporditud või valmistatud kohapeal.

4 Sama lepingu artiklis 30 „Antavate õigustega seotud erandid" on täpsustatud, et liikmed võivad teha piiratud erandeid patendiga antavate ainuõiguste puhul, tingimusel et sellised erandid ei ole patendi tavakasutamisega ülemääräses vastuolus ega kahjusta liigselt patendiomaniku seaduslikke huve, võttes arvesse kolmandate isikute seaduslikke huve.

Liidu õigus

5 Direktiivi artiklis 1 on ette nähtud, et liikmesriigid kaitsevad biotehnoloogialeiutisi siseriikliku patendiõiguse alusel ja vajaduse korral kohandavad nad oma siseriiklikku patendiõigust vastavalt direktiivi sätetele. Selles artiklis on lisatud, et direktiiv ei piira kohustusi, mis liikmesriikidel on vastavalt rahvusvahelistele kokkulepetele, eriti TRIPS-lepingule.

6 Direktiivi artiklis 2 on „bioloogiline materjal" määratletud kui igasugune geneetilist teavet sisaldav materjal, mis on võimeline isepaljunemiseks või mida on võimalik paljundada mingis bioloogilises süsteemis.

7 Artiklis 3 on sätestatud, et patentida võib leiutisi, mis on uued, omavad leiutustaset ja võimaldavad tööstuslikku kasutust, ning seda isegi juhul, kui need käsitlevad eelkõige toodet, mis koosneb bioloogilisest materjalist või sisaldab seda. Selles artiklis on täpsustatud, et tehnilise meetodi abil loomulikust keskkonnast eraldatud või toodetud bioloogiline materjal võib olla leiutise objekt isegi sel juhul, kui see on varem looduses esinenud.

8 Direktiivi põhjenduses 22 on rõhutatud, et arutelu geenide nukleotiidjärjestuse või osalise nukleotiidjärjestuse patentsuse üle tekitab lahkarvamusi. Selles on esile toodud, et niisuguseid nukleotiidjärjestusi või osalisi nukleotiidjärjestusi käsitlevatele leiutistele patendi andmisel tuleks arvesse võtta samu patentsuskriteeriume nagu

kõigi teiste tehnoloogiavaldkondade puhul: uudsust, leiutustaset ja tööstuslikku kasutust. Selles põhjenduses on lisatud, et nukleotiidjärjestuse või osalise nukleotiidjärjestuse tööstuslikku kasutust tuleb esitatud patenditaotluses konkreetselt kirjeldada.

9 Direktiivi põhjenduse 23 kohaselt pelgalt DNA nukleotiidjärjestus, mille puhul ülesannet ära ei näidata, ei sisalda mingit tehnilist teavet ega ole seetõttu patenditav leiutis.

10 Põhjenduses 24 on sedastatud, et tööstusliku kasutuse kriteeriumile vastamiseks on juhtudel, kui geeni nukleotiidjärjestust või osalist nukleotiidjärjestust kasutatakse proteiini või proteiini osa tootmiseks, vaja täpsustada, missugust proteiini või proteiini osa toodetakse või missugust ülesannet see täidab.

11 Direktiivi I peatükis „Patentsus" sisalduva artikli 5 lõike 3 alusel tuleb geeni nukleotiidjärjestuse või osalise nukleotiidjärjestuse tööstuslikku kasutust kirjeldada patenditaotluses.

12 Artiklis 9, mis sisaldub II peatükis „Kaitse ulatus", on sätestatud:

„Geneetilist teavet sisaldavale või sellest koosnevale tootele patendiga antud kaitse hõlmab kogu materjali, millesse toodet on lisatud ja milles sisaldub oma ülesannet täitev geneetiline teave […]."

Siseriiklik õigus

13 1995. aasta Rijksoctrooiweti (patendiseadus; edaspidi „1995. aasta seadus") artiklis 53 on ette nähtud:

„[…] patent annab selle omanikule ainuõiguse:

a) patenditud toodet oma ettevõttes või oma ettevõtte jaoks valmistada, kasutada, ringlusse viia või edasi müüa, üürile anda, loovutada või teha sellega seoses muid kaubanduslikke tehinguid või seda teistele isikutele pakkuda, importida või neil eesmärkidel ladustada;

b) patenditud meetodit oma ettevõttes või oma ettevõtte jaoks kohaldada või kasutada, ringlusse viia või edasi müüa, üürile anda, otseselt selle meetodi alusel saadud toote loovutada või teha sellega seoses muid kaubanduslikke tehinguid või seda teistele isikutele pakkuda, importida või neil eesmärkidel ladustada."

14 Kõnealuse seaduse artikkel 53a on sõnastatud järgmiselt:

„1. Leiutise tulemusel eriomadusi omava bioloogilise materjali patendi osas hõlmab ainuõigus iga sellest bioloogilisest materjalist vegetatiivse või generatiivse paljundamise teel saadud bioloogilist samases või erinevas vormis olevat samade omadustega materjal

2.. Leiutise tulemusel eriomadusi omavat bioloogilist materjali toota võimaldava meetodi patendi osas hõlmab ainuõigus selle meetodi abil otse saadud bioloogilist materjali ja iga muud sellest bioloogilisest materjalist vegetatiivse või generatiivse paljundamise teel saadud samases või erinevas vormis olevat samade omadustega bioloogilist materjal

3. Geneetilist teavet sisaldava või sellest koosneva toote patendi osas hõlmab ainuõigus kogu materjali, millesse toodet on lisatud ja milles sisaldub oma ülesannet täitev geneetiline teave […].”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

15 Monsantole kuulub 19. juunil 1996 välja antud Euroopa patent EP 0 546 090 glüfosaadi suhtes resistentse 5-enoolpüruvüülsikimaat-3-fosfaat süntetaasi kohta (edaspidi „Euroopa patent”). See Euroopa patent kehtib muu hulgas Madalmaades.

16 Glüfosaat on mitteselektiivne umbrohumürk. Glüfosaat blokeerib taimes selle kasvus tähtsat osa etendavate I-klassi ensüümide 5-enoolpüruvüülsikimaat-3-fosfaat süntetaasi (edaspidi „EPSPS”) aktiivtsentri. Glüfosaadi sellise mõju tagajärjel taim sureb.

17 Kõnealune Euroopa patent kirjeldab II-klassi EPSPS-ensüümide klassi, millele glüfosaat ei mõju. Nende ensüümidega taimed jäävad glüfosaadi kasutamisel ellu, samas kui neid ümbritsev umbrohi sureb. Geenid, mis II-klassi ensüüme kodeerivad,

eraldati kolmest erinevast bakterist. Monsanto sisestas need geenid ühe sojataime DNA-sse, nimetades selle taime „Roundup Ready" sojaks ehk RR-sojaks. Selle sisestamise tulemusel sünteesib RR-sojataim II-klassi EPSPS-ensüümi nimetusega CP4-EPSPS, mis on glüfosaadi suhtes resistentne. Nii muutub sojataim resistentseks umbrohumürgi Roundup suhtes.

18 RR-sojat kasvatatakse laialdaselt Argentinas, kus Monsanto leiutisel puudub patendikaitse.

19 Cefetra ja Toepfer müüvad sojajahu. Amsterdami sadamasse saabus vastavalt 16. juunil 2005, 21. märtsil 2006 ja 11. mail 2006 kolm lasti Argentinast pärit sojajahu. Ühe lasti deklareeris tollis Vopak.

20 Toll pidas need kolm laadungit kinni vastavalt nõukogu 22. juuli 2003. aasta määrusele (EÜ) nr 1383/2003 teatavate intellektuaalomandi õiguste rikkumises kahtlustatavate kaupade suhtes võetava tollimeetme ja kõnealuseid õigusi rikkuvaks tunnistatud kaupade suhtes võetavate meetmete kohta (ELT L 196, lk 7; ELT eriväljaanne 02/13, lk 469). Need vabastati pärast seda kui lastist võetud proovid olid Monsantole üle antud. Monsanto analüüsis kaupa, et saada teada, kas see oli saadud RR-sojast.

21 Pärast analüüsi, mis viitas ensüümi CP4-EPSPS ja seda kodeeriva DNA nukleotiidjärjestuse olemasolule sojajahus, esitas Monsanto Rechtbank s-Gravenhagele määruse nr 1383/2003 artikli 16 alusel keelunõuded Cefetra, Vopaki ja Toepfleri vastu ning nõuded keelata tema Euroopa patendi rikkumine kõigis riikides, kus see kehtib. Argentina riik astus menetlusse Cefetra nõuete toetuseks.

22 Rechtbank s-Gravenhage leiab, et Monsanto on tõendanud, et ühes vaidlusaluses lastis esines tema Euroopa patendiga kaitstud DNA nukleotiidjärjestust. Nimetatud kohtul tekkis siiski küsimus, kas ainuüksi selle olemasolust piisab, et tuvastada Monsanto Euroopa patendi rikkumine jahu ühenduses turustamisel.

23 Cefetra, keda toetab Argentina riik, ja Toepfer väidavad, et 1995. aasta seaduse artikkel 53a on ammendav. Seda tuleb käsitleda kui erinormi üldise kaitse suhtes, mis on sama seaduse artiklis 53 ette nähtud patenditud tootele. Kuna sojajahus sisalduv DNA ei saa enam oma ülesannet täita, ei saa Monsanto keelata sojajahu turustamist üksnes sel põhjusel, et jahu sisaldab DNA-d. Nende väitel on piiratud patentsus, mida on rõhutatud direktiivi põhjendustes 23 ja 24, ning patendikaitse ulatus omavahel seotud.

24 Monsanto arvates ei ole direktiivi eesmärk piirata liikmesriikides kehtivat biotehnoloogialeiutiste kaitset. Direktiiv ei mõjuta 1995. aasta seaduse artikliga 53 antud kaitset, mis on absoluutne. Kaitse piirang oleks vastuolus TRIPS-lepingu artikliga 27.

25 Rechtbank 's-Gravenhage nendib, et 1995. aasta seaduse artikli 53a lõike 3, nagu ka direktiivi artikli 9 alusel hõlmab patendiomaniku ainuõigus kogu materjali, millesse on DNA-d lisatud, kui geneetiline teave on sellesse materjali üle kantud ja täidab seal oma ülesannet.

26 Nimetatud kohus tõdeb, et DNA ei saa täita oma ülesannet sojajahus, kuna see on surnud materjal.

27 Ta leiab, et 1995. aasta seaduse artikli 53a lõike 3 ja direktiivi artikli 9 sätete sõnastusega ei ole kooskõlas seisukoht, mille Monsanto talle esitas ja mille kohaselt piisab sellest, kui DNA täitis teatud hetkel taimes oma ülesannet või saaks ta seda taas teha, kui eraldada DNA sojajahust ning sisestada elusmaterjali.

28 Rechtbank 's-Gravenhage hinnangul ei pea geen isegi organismi osana sugugi pidevalt oma ülesannet täitma. Nimelt on geene, mis aktiveeritakse üksnes teatud situatsioonides nagu kuumuse, vedelikupuuduse või haiguse korral.

29 Lõpuks ei saa ka eitada ka seda, et jahu valmistamiseks kasutatud sojataimede kasvatamisel saadi leiutisest kasu, ilma et selle eest oleks tasu makstud.

30 Kui sojajahu turustamist ei saa keelata 1995. aasta seaduse artikli 53a alusel, millega on üle võetud direktiivi artikkel 9, siis tekib küsimus, kas saab tugineda klassikalisele absoluutsele kaitsele, mis on ette nähtud 1995. aasta seaduse artiklis 53.

31 Sellega seoses on alust arvata, et direktiiv ei muuda sellises sättes nagu 1995. aasta seaduse artikkel 53 sätestatud toote absoluutset kaitset, vaid kehtestab pigem minimaalse kaitse. Nimetatud kohtu hinnangul ei ole sellist tõlgendamist kinnitavad pidepunktid siiski piisavalt selged.

32 Neil asjaoludel otsustas Rechtbank 's-Gravenhage menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [direktiivi] artiklit 9 tuleb mõista nii, et selles artiklis sätestatud kaitsele on võimalik tugineda ka olukorras, kus asjaomane toode (DNA nukleotiidjärjestus) on osa Euroopa Liitu imporditud materjalist (sojajahu), täitmata väidetava rikkumise hetkel oma ülesannet, kuid täitis seda ülesannet varem (sojataimes) ning võib-olla saab oma ülesannet taas täita, kui materjal on eraldatud ja organismi rakku lisatud?

2. Kas eeldusel, et Cefetra ja [Toepferi] poolt ühendusse imporditud sojajahu sisaldab patendi nr EP 0 546 090 patendinõudluses 6 kirjeldatud DNA nukleotiidjärjestust ning et DNA on [direktiivi] artikli 9 tähenduses lisatud sojajahusse, kuid ei täida seal enam oma ülesannet: keelab direktiivis sätestatud bioloogilise materjali patendikaitse, eelkõige artikkel 9 anda siseriikliku õigusega asjaomasele tootele (DNA) (lisaks) absoluutset kaitset, sõltumata sellest, kas DNA täidab oma ülesannet, ning kas artiklis 9 sätestatud kaitse on seega ammendav niisugusel selle artikliga reguleeritud juhul, kus toode koosneb geneetilisest teabest või sisaldab seda ning on lisatud materjali, mis seega sisaldab geneetilist teavet?

3. Kas eeltoodud küsimustele vastamisel on oluline see, et patent nr EP 0 546 090 taotleti ja see anti välja enne [direktiivi] vastuvõtmist (käesoleval juhul 19. juunil 1996) ja et absoluutne kaitse anti sellisele tootele siseriikliku õigusega enne selle direktiivi vastuvõtmist?

4. Kas Euroopa Kohtul on võimalik eeltoodud küsimustele vastamisel võtta arvesse [TRIPS-lepingut] ning eelkõige selle artikleid 27 ja 30?"

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

33 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas direktiivi artiklit 9 tuleb mõista nii, et selles artiklis on sätestatud patendikaitse niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasja vaidluses, mille puhul patenditud toode sisaldub sojajahus, kus see ei täida ülesannet, mille jaoks see patenteeriti, kuid täitis seda ülesannet varem sojataimes, mille töötlemisel on kõnealune sojajahu saadud, või kui see saab oma ülesannet millalgi taas täita, kui see on jahust eraldatud ja elusorganismi rakku lisatud.

34 Sellega seoses tuleb tõdeda, et direktiivi artikli 9 kohaselt on selle artikliga ette nähtud kaitse eelduseks, et patenditud tootes sisalduv või seda moodustav geneetiline teave „täi[dab]" oma ülesannet „materjali[s], […] milles [see teave] sisaldub".

35 Ühenduse seadusandja kasutatud oleviku ajavormi ja väljendi „materjal[…], […] milles" tavatähendus viitab sellele, et ülesannet täidetakse kõnealusel ajal ja samas materjalis, millesse asjaomast geneetilist teavet sisaldav DNA nukleotiidjärjestus kuulub.

36 Juhul kui tegemist on sellise geneetilise teabega, nagu on kõne all põhikohtuasjas, täidab leiutis oma ülesannet siis, kui geneetiline teave kaitseb bioloogilist materjali, millesse see on lisatud, materjali surma põhjustada võiva toote tegeliku toimimise või eeldatava võimaliku toimimise eest.

37 Umbrohumürgi kasutamine sojajahu puhul ei ole aga eeldatav ega isegi tavapäraselt mõistetav. Lisaks, isegi kui eeldada, et seda nii kasutatakse, ei oleks patenditud tootel võimalik täita oma ülesannet tagada seda sisaldava bioloogilise materjali ellujäämine, kuna geneetiline teave esineb sojajahus vaid jäägi kujul, kusjuures sojajahu on surnud materjal, mis on saadud mitme sojatöötlemisprotsessi tulemusel.

38 Eeltoodud kaalutlustest järeldub, et direktiivi artiklis 9 ette nähtud kaitse on välistatud, kui geneetiline teave on lakanud täitmast ülesannet, mida see täitis esialgses materjalis, millest on saadud vaidlusalune materjal.

39 Neist kaalutlustest järeldub ka, et nimetatud kaitsele ei saa vaidlusaluse materjali puhul tugineda pelgalt põhjusel, et sellest materjalist saab eraldada geneetilist teavet sisaldava DNA nukleotiidjärjestuse, mis saab täita oma ülesannet elusorganismi rakus sellesse sisestatuna. Niisugusel juhul täidaks see nimelt ülesannet teises, bioloogilises materjalis. Järelikult saab vaidlusalune materjal anda aluse kaitseõiguse tekkeks vaid seoses selle ülesandega.

40 Kui tunnustada direktiivi artikli 9 kohast kaitset põhjusel, et geneetiline teave täitis varem oma ülesannet seda sisaldavas materjalis või et see võib millalgi uuesti oma ülesannet täita muus materjalis, võtaks see tõlgendatavalt sättelt kasuliku mõju, sest alati saaks põhimõtteliselt tugineda ühele neist olukordadest.

41 Monsanto väidab siiski, et esimese võimalusena palub ta kaitset DNA nukleotiidjärjestusele kui sellisele, mille ta on patentinud. Ta selgitab, et põhikohtuasjas käsitletavat DNA nukleotiidjärjestust kaitseb kohaldatav siseriiklik patendiõigus vastavalt direktiivi artikli 1 lõikele 1. Direktiivi artikkel 9 puudutab tema arvates üksnes selle kaitse laienemist teistele materjalidele, millesse patenditud toodet on lisatud. Põhikohtuasja vaidluses ei soovi see ettevõtja seega saada direktiivi artikli 9 kaitset sojajahule, milles patenditud DNA nukleotiidjärjestus sisaldub. See kohtuasi puudutab DNA nukleotiidjärjestust kui sellist, mis ei ole seotud konkreetse ülesande täitmisega. Asjaomane kaitse on nimelt absoluutne vastavalt kohaldatavale siseriiklikule õigusele, millele on osutatud direktiivi artikli 1 lõikes 1.

42 Niisuguse käsitlusega ei saa nõustuda.

43 Selle kohta tuleb märkida, et direktiivi põhjenduses 23 on sedastatud, et „pelgalt DNA nukleotiidjärjestus, mille puhul ülesannet ära ei näidata, ei sisalda mingit tehnilist teavet ega ole seetõttu patenditav leiutis".

44 Lisaks viitavad direktiivi põhjendused 22 ja 23 ning artikli 5 lõige 3 sellele, et patendiõiguse alusel ei kaitsta DNA nukleotiidjärjestust, kui selle täidetavat ülesannet ei ole täpsustatud.

45 Kuna direktiiviga on seega seatud DNA nukleotiidjärjestuse patentsuse eelduseks see, et oleks ära näidatud ülesanne, mida ta täidab, tuleb järeldada, et direktiiv ei anna kaitset sellisele patenditud DNA nukleotiidjärjestusele, mis ei täida seda konkreetset ülesannet, mille jaoks see on patenditud.

46 Niisugust tõlgendust toetab direktiivi artikli 9 sõnastus, mille järgi antakse selle artikli alusel kaitset tingimusel, et patenditud DNA nukleotiidjärjestus täidab oma ülesannet materjalis, millesse see on lisatud.

47 Tõlgendus, mille kohaselt võib patenditud DNA nukleotiidjärjestus kui selline saada direktiivi alusel absoluutse kaitse, sõltumata sellest, kas see nukleotiidjärjestus täidab oma ülesannet või mitte, võtaks kõnealuselt sättelt kasuliku mõju. Formaalselt DNA nukleotiidjärjestusele kui sellisele antav kaitse laieneks nimelt paratamatult tegelikkuses materjalile, millesse see kuulub, senikaua, kui vastav olukord kestab.

48 Nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktist 37, ei saa selline DNA nukleotiidjärjestus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, täita oma ülesannet, kui see on lisatud niisugusesse surnud materjali nagu sojajahu.

49 Selline nukleotiidjärjestus ei ole seega patendiõigusega kaitstud, kuna ei direktiivi artiklis 9 ega üheski teises direktiivi artiklis ei ole ette nähtud kaitset patenditud DNA nukleotiidjärjestusele, mis ei saa täita oma ülesannet.

50 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi artiklit 9 tuleb mõista nii, et selles artiklis ei ole sätestatud patendikaitse niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasja vaidluses, mille puhul patenditud toode sisaldub sojajahus, kus see ei täida ülesannet,

mille jaoks see patenteeriti, kuid täitis seda ülesannet varem sojataimes, mille töötlemisel on saadud kõnealune toode sojajahu, või kui see saab oma ülesannet millalgi taas täita, kui see on jahust eraldatud ja elusorganismi rakku lisatud.

Teine küsimus

51 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teise küsimusega sisuliselt teada saada, kas direktiivi artikliga 9 on selle alusel antav kaitse ammendavalt ühtlustatud, nii et sellega on vastuolus siseriiklike õigusnormidega patenditud tootele kui sellisele absoluutse kaitse andmine sõltumata sellest, kas toode täidab seda sisaldavas materjalis oma ülesannet.

52 Kõnealune küsimus põhineb eelotsusetaotluses mainitud eeldusel, et sellise siseriikliku sätte alusel nagu 1995. aasta seaduse artikkel 53 on tegelikkuses antud patenditud tootele absoluutne kaitse.

53 Teisele küsimusele vastamiseks tuleb märkida, et ühenduse seadusandja on direktiivi põhjendustes 3 ja 5–7 tõdenud:

– tulemuslik ja ühtlustatud kaitse kõigis liikmesriikides on eriti oluline biotehnoloogia valdkonda tehtavate investeeringute soodustamiseks ja jätkuvuse tagamiseks;

– biotehnoloogialeiutiste õiguskaitset pakkuvates eri liikmesriikide seadustes ja tavades on erinevusi;

– niisugused erinevused võivad põhjustada kaubandustõkkeid ja seega takistada siseturu nõuetekohast toimimist;

– niisugused erinevused võivad veelgi suureneda, kui liikmesriigid võtavad vastu uued ja teistsugused õigusaktid ja haldustavad või kui niisuguseid õigusakte tõlgendav siseriiklik kohtupraktika areneb eri suunas;

– biotehnoloogialeiutiste õiguskaitset käsitlevate siseriiklike õigusaktide kooskõlastamata areng ühenduses võib kaubandust veelgi enam pärssida, kahjustada niisuguste leiutiste tööstuslikku arendamist ja siseturu tõrgeteta toimimist.

54 Seejärel on ta põhjendustes 8 ja 13 sedastanud:

– biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse ei eelda omaette õigusnormide loomist siseriikliku patendiõiguse normide asemele;

– siseriikliku patendiõiguse normid jäävad biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse peamiseks aluseks, ometi tuleb neid teatud punktides muuta või täiendada, et piisavalt arvesse võtta bioloogilise materjaliga seotud tehnoloogilist arengut, mis vastab ka patentsusenõuetele;

– ühenduse biotehnoloogialeiutiste kaitse õiguslik raamistik võib piirduda teatud põhimõtete sätestamisega, mis kehtivad bioloogilise materjali kui sellise patentsuse suhtes, ja biotehnoloogialeiutisele antud patendiga ettenähtud kaitse ulatusega.

55 Neist juhtnööridest tuleneb, et ühenduse seadusandja sooviks oli materiaalõiguslikust aspektist piiratud, kuid siiski selline ühtlustamine, mis oleks sobiv, et vähendada biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse valdkonnas olemasolevaid liikmesriikidevahelisi erinevusi ja ära hoida tulevasi erinevusi.

56 Nii on sätestatud ühtlustamise eesmärk vältida kaubandustõkkeid.

57 Lisaks on see osa kompromissist patendiomanike huvide ja siseturu tõrgeteta toimimise vajaduste vahel.

58 Mis puutub eelkõige direktiivi II peatükis „Kaitse ulatus" sisalduvasse artiklisse 9, siis väljendab ühenduse seadusandja valitud lähenemine tema soovi tagada kõigis liikmesriikides sama patendikaitse.

59 Nimelt näib ühtne kaitse olevat meede, millega kaotada või ära hoida nendevahelisi erinevusi ja tagada taotletav patendiomanike huvide ja teiste ettevõtjate huvide tasakaal, samas kui minimaalsel ühtlustamisel põhinev lähenemine, mida rakendataks patendiomanike kasuks, seaks seevastu ühelt poolt ohtu asjaomaste huvide taotletava

tasakaalu, ja teiselt poolt kinnitaks või tekitaks erinevusi liikmesriikide vahel ning sellest tulenevalt ka kaubandustõkkeid.

60 Sellest järeldub, et direktiivi artiklis 9 sätestatud ühtlustamist tuleb pidada ammendavaks.

61 Sellist järeldust ei takista tegemast direktiivi artikli 1 lõige 1, milles on biotehnoloogialeiutiste kaitse osas viidatud siseriiklikule patendiõigusele. Nimelt on sama lõike teises lauses sedastatud, et vajaduse korral kohandavad liikmesriigid oma siseriiklikku patendiõigust vastavalt direktiivi sätetele, ehk eelkõige nendele sätetele, millega on ette nähtud ammendav ühtlustamine.

62 Kuna direktiivist ei tulene kaitset patenditud DNA nukleotiidjärjestusele, mis ei täida oma ülesannet, on seega tõlgendatava sättega vastuolus see, kui siseriiklik seadusandja kehtestab absoluutse kaitse patenditud DNA nukleotiidjärjestusele kui sellisele sõltumata sellest, kas nukleotiidjärjestus täidab seda sisaldavas materjalis oma ülesannet.

63 Järelikult tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi artikliga 9 on selle alusel antav kaitse ammendavalt ühtlustatud, nii et sellega on vastuolus patenditud tootele kui sellisele siseriiklike õigusnormidega absoluutse kaitse andmine sõltumata sellest, kas toode täidab seda sisaldavas materjalis oma ülesannet.

Kolmas küsimus

64 Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas see, et enne direktiivi vastuvõtmist väljaantud patendi omanik tugineb patenditud toote absoluutsele kaitsele, mis oleks sellele antud sel ajal kohaldatavate siseriiklike õigusnormide alusel, on vastuolus direktiivi artikliga 9.

65 Sarnaselt teisele küsimusele on kõnealuse küsimuse eeldus, et kui patent oli välja antud enne direktiivi, siis sellise siseriikliku sättega nagu 1995. aasta seaduse artikkel 53 anti tegelikkuses patenditud tootele absoluutne kaitse.

66 Sellele küsimusele vastamiseks on kohane meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kohaldatakse üldjuhul uut eeskirja varasema eeskirja kehtivusajal tekkinud olukorra tulevastele tagajärgedele kohe (vt eelkõige 11. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-334/07 P: komisjon *vs.* Freistaat Sachsen, EKL 2008, lk I-9465, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Direktiivis ei ole ette nähtud ühtegi erandit sellest põhimõttest.

68 Pealegi see, kui varem väljaantud patentide suhtes ei kohaldataks direktiivi, looks liikmesriikide vahel kaitse osas erinevusi, mis takistaksid taotletavat ühtlustamist.

69 Järelikult tuleb kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi artikkel 9 välistab enne direktiivi vastuvõtmist väljaantud patendi omaniku võimaluse tugineda patenditud toote absoluutsele kaitsele, mis oleks sellele tootele antud sel ajal kohaldatavate siseriiklike õigusnormide alusel.

Neljas küsimus

70 Neljanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada saada, kas TRIPS-lepingu artiklid 27 ja 30 mõjutavad direktiivi artiklile 9 antud tõlgendust.

71 Sellega seoses tuleb meeles pidada, et TRIPS-lepingu sätted ei ole sellised sätted, mille alusel võiks isikutel tekkida õigusi, millele nad saavad kohtus liidu õiguse alusel toetuda (14. detsembri 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-300/98 ja C-392/98: Dior jt, EKL 2000, lk I-11307, punkt 44).

72 Kui on sedastatud, et asjaomases valdkonnas on olemas liidu õigusaktid, kohaldatakse liidu õigust, kusjuures tekib kohustus tõlgendada seda nii palju kui võimalik kooskõlas TRIPS-lepinguga, ilma et lepingu asjaomasele sättele võiks siiski omistada vahetut õigusmõju (11. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-431/05: Merck Genéricos - Produtos Farmacêuticos, EKL 2007, lk I-7001, punkt 35).

73 Kuna direktiiv on liidu patendiõiguse valdkonna õigusakt, tuleb seda seega võimaluse piires kooskõlaliselt tõlgendada.

74 Selle kohta tuleb nentida, et see, kuidas direktiivi artiklit 9 on käesolevas kohtuotsuses tõlgendatud, ei ole nimetatud kohustusega vastuolus.

75 Nimelt reguleerib direktiivi artikkel 9 patendiga selle omanikule antava kaitse ulatust, samal ajal kui TRIPS-lepingu artiklid 27 ja 30 puudutavad vastavalt patentsust ja patendiga antavate õigustega seotud erandeid.

76 Isegi kui eeldada, et väljendit „antavate õigustega seotud erandid" võib käsitada nii, et see ei hõlma mitte ainult erandeid õigustest, vaid ka õiguste piiranguid, tuleb siiski tõdeda, et direktiivi artikkel 9, mis piirab selle alusel antud kaitse selliste olukordadega, kus patenditud toode täidab oma ülesannet, ei ole ilmselgelt selline, mis oleks patendi tavakasutamisega ülemäärases vastuolus või „kahjusta[ks] liigselt patendiomaniku seaduslikke huve, võttes arvesse kolmandate isikute seaduslikke huve" TRIPS-lepingu artikli 30 tähenduses.

77 Seega tuleb neljandale küsimusele vastata, et TRIPS-lepingu artiklid 27 ja 30 ei mõjuta direktiivi artiklile 9 antud tõlgendust.

Kohtukulud

78 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus.

Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 1998. aasta direktiivi 98/44/EÜ biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse kohta artiklit 9 tuleb mõista nii, et selles artiklis ei ole sätestatud patendikaitse niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasja vaidluses, mille puhul patenditud toode sisaldub sojajahus, kus see ei täida ülesannet, mille jaoks see patenteeriti, kuid täitis seda ülesannet varem sojataimes, mille töötlemisel on saadud kõnealune toode sojajahu, või kui see saab oma ülesannet millalgi taas täita, kui see on jahust eraldatud ja elusorganismi rakku lisatud.**

2. **Direktiivi 98/44 artikliga 9 on selle alusel antav kaitse ammendavalt ühtlustatud, nii et sellega on vastuolus patenditud tootele kui sellisele siseriiklike õigusnormidega absoluutse kaitse andmine sõltumata sellest, kas toode täidab seda sisaldavas materjalis oma ülesannet.**

3. **Direktiivi 98/44 artikkel 9 välistab enne direktiivi vastuvõtmist väljaantud patendi omaniku võimaluse tugineda patenditud toote absoluutsele kaitsele, mis oleks sellele tootele antud sel ajal kohaldatavate siseriiklike õigusnormide alusel.**

4. **Marrakechis 15. aprillil 1994 allkirjastatud ja nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus**

(1986–1994), heaks kiidetud Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) asutamislepingu 1C lisas oleva intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artiklid 27 ja 30 ei mõjuta direktiivi 98/44 artikli 9 sellist tõlgendust.

Allkirjad